

Nhật Trùng - Trữn Thiữn Thanh Vữi Những: Ca Khúc Bữt Tữ Viữt Vữ Ngữữ i Lữnh Vữ Quê Hữững VN

Bình Thuữn chữ có ba trăm năm ngữn ngữi ngững cũng là ngữi đã sinh ra ngữi u nhân tài có đữ trong mữi giữi, tữ văn chữững chữ nghĩa, hữi hữa, kiữn trúc, quan trữững cho tữ i cữ m ca kữ ch ngữ. Những ngữữi trăm năm cũ ngữ Nguyễn Thông, Phan Trung, Trữn Thiữn Chánh, Tững Hững Nho Cao Hành, ngữ Chiữm, Bữi Đững.. vang lững trong thiên hữ vữ văn tài, hùng khí và lòng yêu ngữc ngữn, không ai không biữt, không ai không cữ m phữc, dù cho lữ ch sữ đã vô tình mữt thữi quên lãng.

Theo gót hào hùng cữ a cha anh ngày trữữc, có Vữ Anh Khanh sinh trữững tữ i Mữi Né, là mữt văn ngữ sĩ ngữi tiững trong thữi kữ chín năm toàn dân kháng chiữn chữ ngữ giữc Pháp xâm lững, tữ 1945-1954, hữ u ngữ ai cũng biữt tữ i và ngữ thích thi phữ m 'Tha La Xóm Đữo' cữ a ông. Trong lữnh vữc sữn khữ u, kữ ch trữững cữ a miữn Nam, qua bao thữ hữ, đã có ngững tên tuữ i mữt thữi ngữ Sáu ngữc Sữững, Vữnh Lữi, Phan Sinh, Nguyễn hữ Thiữt-Ngữc Cữm, Mữ Thữ, Nhữt Trữững, Anh Khoa, Phữững Đữi, Dững Chinh, Trang Mữ Dung, Tuữn Vữ, Bữo Phữững, Thanh Thữ y.. vữ i lữi ca tiững hát và ngững tác phữ m ngữi tiững, đã gữp phữn làm rững danh đữt Phan Thành.

Biữn mữn đã gữn liữn vữ i Bình Thuữn, Sông Mữững miẽn viữn không bao giữ tách rữ i Phan Thiữt. Đữt làm ngữữi bữt tữ hay ngữữi vì đữt mà sững mãi vữ i thữi gian?

+ **TRỮN THIỮN CHẢNH** (1822-1874), danh nhân Bình Thuữn.

Sau khi Nam Kữ rữi vào tay giữc Pháp, Phan Thanh Giữn tữ sát, Trữững công Đữnh thữt thữ và bữ Pháp bữt và tữ hình. Nguyễn Thông, Trữn Thiữn Chánh không hữp tác vữ i Pháp, nên cùng gia quyữn chữ y ra tữ đữ a tữ i Bình Thuữn. Ông sinh năm 1822 tữ i Tân Thữi, Bình Long, Gia Đữnh, nay là quữn Hữc Môn. Ông tữ Tữ Mữn, hiữ u là Trững Giang có văn tài lữ i lữc, khí phách hiẽn ngang cữ a mữt sĩ phu yêu ngữc, đã lữ u lữi hữn 78 bài thữ đữ loữi. Thữ ông đữữc các bữc tữ tữ đữững thữi ngữ Nguyễn tữ Giữn, Tùng Thiữ u Vữững, Nguyễn Thông.. đánh giá cao tữ ngữi dung cho tữ í hình thữc. Xuữt thân tữ mữt đữi gia tữc thữững lữ u thữi đó, đã dám xuữt tiữn nhà hữn ngàn lữững vàng rững, đữ mữ quân chữ ngữ giữc Pháp đững xâm lững đữt ngữc ta. Gia cữ nh vữ thữ mà tan hoang theo thữi cuữc. Bữi vữ y ta không ngữc nhiên khi thữ y Trữn Thiữn gia tữc ngày nay, có ngữi u con cháu ngữi tiững tữ i Phan Thiữt ngữ Trữn thiữn Hữi, Trữn thiữn Bang, Trữn thiữn Thanh, Trữn thiữn Khữi.. Ông đữ Cữ nhân năm 1842 ngữm chữc Hữu bữ Khánh Hoà, rữ i Hữn đữo Long Xuyên, Tri phữ Hàm Thuữn (Bình Thuữn). và mữt năm 1874 thữ 53 tuữi.

!..b i chi n mù mây r p bóng chi u
m trong đ ng n i bóng tiêu đ u
đ t tr i chín c a chen beo h
sông n c m t tung b t s u ng
đêm tr ng r i dinh d n t ng m
tháng năm thành tr n tr ng ch u kèn
láng gi ng trên tr ng chia gian kh
m t cánh quân qua su i h c miêu
(Thu t Hoài - th Tr n Thi n Chánh)

Làm cho Bình Thu n và Phan Thi t có đ c c n c trên quý nh hôm nay, là công khó máu chan c m, n c m t thay canh c a ti n nhân qua bao th h . H là con dân Đ i Vi t vùng Thu n Qu ng, tay g m tay cu c, t i đây r i d ng b c và t n d ng tài năng đ bi n sỏi đá thành ru ng đ ng, r ng già bi n d tr nên kho b c vàng châu báu cho con cháu t n h ng muôn đ i.

H là tráng sĩ vùng g m gi yên nhà n c, là các anh hùng Nguy n xuân Ôn, ng Chi m, Bùi Hàng, Cao Hành.. m t đ i vì n c dù thân xác có b gi c c p phanh thân ph i xác. H là h u du c a l p sĩ phu yêu n c, là nh ng ng i Hàm h , Phú Ông, Đ i n Ch .. giàu có nh ng dùng gia tài riêng đ lo chuy n qu c s . Hai ng i trong l p ti n phong tiêu bi u c a Bình Thu n là Nguy n Tr ng L i và Nguy n Quý Anh, con Nguy n Thông.. đ c coi nh các sĩ phu th i đ i.

+ VĂN NGH VẤN CH NG N I PH BI N

Là ng i Phan Thi t, ch c ai cũng gi ng ai v s đ s u đ c m mà tr i th ng đ c ban cho ng i mi n bi n, v n có s n trong trăng thanh gió mát, sóng nu c g i tình. B i v y c m i l n vô tình nghe t đầu đó v ng l i các lo i đàn tranh, kìm, đ c huy n.. hoà đ i u v i nh ng bài b n nam hay b c, là h n nh mu n tr i d y cái th i xa l c miên mang ch n Phan Thành. Nh hoài dòng sông Cà Ty n c rông, n c l n, l p lánh đèn nhà ai to sáng đôi b , dòng sông c a tu i th m t th i đáng nh .

Theo l i Ngh Sĩ VĨNH L I tên th t là Nguy n Văn Bé sinh năm 1926 t i Đ c Ngh a Phan Thi t. Vì a thích t do và ca hát nên dù 17 tu i đã đ u văn b ng Primaire r t có giá tr th i đó, ông v n không thích v ng vào nghi p quan tr ng. Th i Pháp thu c , tại Phan Thi t đã n r

đi n nh v i hai cu n phim tr ng đen do v Ph m Ng c Thành là cô Bé đóng chung v i các tài t Duy Chánh (hi n là ch t ch c ng đ ng Ng iVi t n n CS t i Hawaii), Mai Hi u và Lê Qu nh.

Phan Thi t là n i có hai cô đào c i l ng n i ti ng th i ti n chi n là Sáu Ng c S ng, đào chánh c a Ban Vi t K ch Năm Châu, Sài Gòn và Năm Nam, v Tr ng Gia K Sanh, trong gánh Ti n Hóa. Sau đó c hai v Phan Thi t h p tác v i k ch tác gia Tr n Thi n H i (cha Trần Thi n Thanh) l p gánh và trình đi n các v k ch nh Tâm H n Thôn N , B c Mân Yên Bái, Khúc Ly Ca, Thành Cát T Hãn.. Vĩnh L i là m t ngh sĩ trong đoàn k ch c a Bình Thu n , chính KIM C NG, con gái c a Nguy n M c C ng và B y Nam, cũng sinh t i Phan Thi t năm 1937 và đã s ng t i đây su t th i tu i nh , tr c khi v Sài Gòn theo nghi p c m ca và n i ti ng. Ngoài ra còn có Thanh Thúy cũng s ng và tr ng thành t i Phan Thi t ..

. Bình Thu n là vùng bi n m n, quy t c dân c a nhi u đ a ph g khác, su t d c duyên h i mi n Trung và g n Sài Gòn, nên h u h t ng i Phan Thi t, k c giai c p th ng l u, ai cũng thích ngh thu t. V i ng i lao đ ng, dân bi n, b t k là ngày th ng, ngày t t, n u r p hát không có đoàn hát B i hay C i L ng trình đi n, cũng t t p ng h m, góc ch , tr đèn đ nghe các ngh nh n g s nh, kéo nh hát bài chòi, c i l ng, hô thai ch i lô tô hay hát nh ng đ n tu ng c s . Do trên, đ u th p k 20 Phan Thi t đã có ba r p hát l n là R p Bà Đ m (Modern), Star (Ánh Sáng c a Ph m Ng c Thành) và r p Odeon (H ng L i c a Th t Ngàn). Riêng r p Lilas m i xây vào th i VNCH.

T i Phan Thi t tr c đây cũng có nhi u Ban hát n i ti ng nh Ti n, S m, K m và các kếp X a, Bành và n i nh t là đào Năm Nam con b u Ho ch.Nh ng năm kháng chi n ch ng Pháp, nh ng ng i Phan Thi t chi n đ u trong m t tr n Vi t Minh, cũng l p ra m t đoàn văn ngh , quy t h u h t các tài danh trong t nh nh Khánh Cao, Đinh Lân, Duy Liêm, H ng Anh, Minh Qu c, Huy Sô..

H Uy Di cũng là xóm bi n, làm nh hoài dòng sông Cà Ty, nh ng ngày tháng tu i th rong ch i không bi t m t. h i ngo i hi n nay có Duy Chánh, Duy Hu , Khai Trinh, Anh Vũ, Minh Hùng .sinh tr ng t i Phan Thi t, đ u là nh ng ngh sĩ n i ti ng v i các lo i đàn, sáo.. m i l n ngân rung các đi u Xuân Tình, Tây Thi, T Đ i Oán, V ng C .. hòa nh p trong ti ng hát g i c m c a các cung đi u Nam Ai, C u Khúc, Ph ng Hoàng.. làm ai cũng t nh r u, đ theo dõi nh ng ngón tay c a ng i ngh sĩ nh y múa trên phím đàn muôn b c nh ti ng tình t c a quê h ng.

Trùng năm 1975, Bình Thuận-Phan Thiệt là x ăn ch i t i n i cái n i cũng bán, cái t i cũng c m, nên ai cũng thích c m ca. Phan Thiệt nh ng năm 50,60,70 r n lên phong trào ca nh c, nh n nh t là Đ c Nghĩa có Ba B a, Song Én cùng ch i Đ n Kim, M i Q n s d ng Violon, Nam chơi Ghita, Phan Sinh là ng i bi t ch i t t c các âm c . Riêng các gi ng ca thu đó có Năm B , Tám M i, Tao Ng .m t th i l y l ng trong Đoàn Nh n Tr ng, Phan Thành.

Sau năm 1975, Năm H ng m quán Ngh sĩ trên đ ng T v n T (đ ng công h ng n i Qu c l 1 C u S Mu i v i đ ng L ng Ng c Quy n), qui t các tài t cây nhà lá v n v ca hát nh tr c đây ông Phan Sinh, M i Q n, Vĩnh L i.. đã làm. Th i VNCH, Phan Thiệt có nhi u ca nh c sĩ n i danh nh Tr n Thi n H i, Nguy n H u Thi t-Ng c C m, H ng Phúc, Nh t Tr ng, Dũng Chinh, M Th , Anh Khoa, Ph ng Đ i, Trang M Dung và nh t là v ch ng Nh c Sĩ mù LA TÚ M -NG C THU, ch ng ch i phong c m (Accordion và sáng tác nh c), còn v kéo v c m. La Tú M tr c khi b mù, v n là m t sinh viên Khoa H c, ch vì b t c n trong phòng thí nghi m, nên ch u c nh u tr m m t ki p. Ông đ ng th i v i Đoàn Thanh, ng i đã sáng tác ca khúc 'Trăng Sáng M ng Giang' n i ti ng. Th i t nh tr ng L u Bá Châm, La Tú M là Tr ng Ban Nh c c a Ty Thông Tin Bình Thuận.

Phan Thiệt ngày x a còn có hai n ca sĩ TRÚC THANH tên th t là Nguy n Ng c Hoàng Cung và TRÚC LY, tên th t là Nguy n Ng c Hoàn Viên, có ch ng là So n gi H ng S c. C hai cô ca sĩ này đ u là con Nguy n Ng c n, Tr ng Ty Ki n Thi t Bình Thuận r i Bình Tuy, em ru t nhà th n i ti ng Phan Thiệt là Ki u Th Th y, nhà đ ng Lý Th ng Ki t, kho ng gi a Đinh Tiên Hoàng-T Đ c.

Sau năm 1975, t i H i Ngo i Phan Thiệt-Bình Thuận cũng s n sinh nhi u nh c và ca sĩ n i ti ng nh NGUYỄN CHI, t c Bác sĩ Nguy n L ng Ch , Anh Vũ, Tu n Vũ, Nh t Ch ng, Thanh Th y, B o Ph ng, Xuân Lai, Vi t Thái, Khai Trinh và đ c bi t là ca sĩ c nh c CAO MINH HÙNG sinh năm 1963 t i Phú Quý. Nh ng đ c bi t nh t v n là Ng i Chi n Sĩ TR N THI N KH I. Anh sinh năm 1949 t i Phú H i, Hàm Thuận con Tr n Thi n Bang t i Bình H ng, v n cùng v i Tr n Thi n Thanh có chung t ph là Sĩ Phu Tr n Thi n Chánh. Xu t thân t tr ng Trung H c Phan B i Châu, Phan Thiệt, niên h c cu i 1969-1970. Tr n Thi n Kh i là sĩ quan h i quân khóa 24 và là H m Phó HQ-719. Là m t trong nh ng nh c sĩ tài danh h i ngo i, sáng tác nhi u b n nh c giá tr , trong dòng nh c chi n đ u mà đi n hình là nh c khúc Trăng Chi n Khu. T th ng t i Lào, trên đ ng v giái phóng quê h ng.

Sau r t ai cũng đ u đ ng ý r ng, trên đ nh ngh thu t sáng tác và ca di n, trong gi i ngh sĩ Bình Thuận-Phan Thiệt thì Nh t Tr ng-Tr n Thi n Thanh là con chim đ u đàn, đã làm r ng danh ng i Phan Thiệt qua nhi u th p niên trong dòng l ch s ca nh c.

+ NHẬT TRÙNG TRÊN THIÊN THANH :

Từ năm 1958, sự xuất hiện của ca sĩ Nhật Trùng cũng như nhạc sĩ Trần Thiên Thanh, làm cho giới ca nhạc thời đó xao động, nhiều người bắt đầu ca sĩ gốc Phan Thiệt, nên khi rời quê hương mình, đã đem theo cát và gió, làm cho vũ trụ, sân khấu buổi đó cũng mù mịt gió cát đất Phan Thành. Nhật Trùng có giọng ca ngọt ngào và rất trau chuốt, cho nên chỉ trong một số mốt chiêu, đã là đấng thi hào của danh ca đương thời Duy Khánh, lúc đó cũng là số phận của ca sĩ Chế Linh, sau khi chàng này rời lò tập của Tùng Lâm. Nhật đáng cao ráo, tuy rằng hơi vụng, một thời, nhưng không ngờ đó là những nét yêu, đã giúp cho người ca sĩ thêm sáng sân khấu, đời trai, thu hút khán giả như một thời của mọi giới, kể cả thanh niên và nhất là các cô nàng non sinh, sinh viên mơ mộng.

Nhạc của Trần Thiên Thanh sáng tác lúc đó, hầu hết đều có quện chúng đón nhận, dù là nhạc viết cho lính hay người tình, bắt đầu xu hướng học nói về cuộc nhân sinh đời đời. Tất cả đều là giới không bao giờ Ngăn Cách, Hoa Trinh Nữ, Riêng Lá Thép. Chỉ trên Phố Tam Giang... những đấng của thích nhất là các bài Khi Ngồi Yêu Tôi Khóc và Anh Không Chết Đầu Anh.

Nhiều người không biết về lý lịch của nhạc ca sĩ, nên có tiếng Trần Thiên Thanh vì cần tiếng và tiếng, nên sáng tác bài để làm vỡ lòng quện chúng. Thời sự dòng họ Trần Thiên thì ông từng là Trần Thiên Chánh (1822-1874), tài kiêm văn võ, cho tới thân phận của Trần Thiên Thanh là Trần Thiên Hài nhạc tiếng khắp Phan Thiệt là kẻ tài hoa, đấng đương ca hát, đóng kịch, soạn nhạc.. cho nên những người con cháu như Nhật Trùng là đời không ai phải nhận,. Bởi vậy trong âm nhạc của dòng nhạc Trần Thiên Thanh, có chút cái lãng mạn, khi nào cho người thiêng người ngoảnh khó có thể phai nhạt, nếu không muốn nói là chết nhạc để thấm sâu trong máu thịt cuộc đời.

Trước năm 1975, Nguyễn Minh từng được mệnh danh là người yêu của lính, còn Trần Thiên Thanh lại là nhạc sĩ của quân đội vì là người có nhiều nhạc phẩm viết về ca sĩ lính, bắt đầu từ thời 60. Nhạc của anh ' Anh chớ a chết đâu Em ' diễn chung với Thanh Lan, trên đài truyền hình VN, là một thành công và chính nó đã mở một chân trời mới cho nền tân nhạc Miền Nam. Tóm lại nhạc của Trần Thiên Thanh trước năm 1975, phẩm chất cũng như số lượng phát hành, coi như gần tương đương với các nhạc sĩ đương thời đó như Phạm Duy, Lam Phương, Hoàng Thi Thơ.. Trong tác phẩm nổi tiếng ' Theo chân những tiếng hát ', nhà văn Hồ Trùng An khi viết về Trần Thiên Thanh-Nhật Trùng, cũng đã đề cao khả năng sáng tạo của người nhạc sĩ tài hoa một cách trang trọng .

năm su t tháng. Nóc nhà l p b ng đá phi n xanh v a đ p l i không s b gió bi n làm tróc mái.

Bi t th có di n tích 536m2, g m 7 phòng ng và 6 phòng dành cho khách. Phòng n ti p v i phòng kia qua hành lang có mái che. Bên trong các phòng k c ti n đình đ c trang trí sang tr ng, ti n nghi. Gi ng ng , bàn gh , t đ u đóng b ng lo i g quý. Riêng gi ng có n m, chân gi ng g n gù đ ng. Có đ ng tr i đá t d i chân đ i ch y quanh co, r i vào tr c s nh đ ng có tr ng cây gi bóng mát cho bi t th . Ngoài ra còn có nhà máy phát đ i n riêng, nhà đ xe, chu ng ng a, nhà b p, nhà t m, b ch a n c.. toàn b công trình đ c đ i sau g i là L u Ông Hoàng v i chi phí xây c t th i đó là 82.000 ti n Đông D ng.

Sau ngày khánh thành, ch nhân ông Ferdinand Francois D'orléans chính th c đ t tên ngôi bi t th c a mình là 'NID D'AIGLE' t c là T Chim ng, th nh ng ch ng m y ng i bi t t i mà ph i đ i khi Hàn M c T Ng uy n tr ng Trí, m t k tài hoa b c m ng, trong th ông nh c t i L u Ông Hoàng, v i m i tình dang d M ng C m, thì ng i thiên h m i hay có m t L u Ông Hoàng n i ti ng n i Ph H i. N i này bu i đó là ch n s n th y h u tình, tr c m t là trùng kh i sóng v , ch p ch n n hi n nh ng cánh bu m tr ng xuôi ng c đêm ngày, sau l ng núi đ i ch v qu nh qu , còn có n i nào th m ng và quy n rữ khách th h n nh t là vào nh ng đêm trăng cô t ch.

Không lâu m t ng i Pháp tên Ben đã đ ng k bên l u ông Hoàng Hotel Ng c Lâm, hi n nay ch còn l u l i Tháp n c và n n nhà mà thôi. Năm 1917 ch nhân ông có l nh v Pháp, đã đem tòa lâu đài t ng cho cô v Vi t Nam và tháng 7 cùng năm, L u Ông Hoàng l i v tay Frasetto. Tháng 9-1925, ng i này đem bán T Chim ng và Ngôi tr ng Plein Exercice Phan Thi t cho Chính ph Pháp v i giá 30.000 ph t l ng. T đó L u Ông Hoàng là n i dành cho các công ch c cao c p Pháp kh p n i v ngh i mát. Tháng 12-1933, ngôi bi t th trên l i đ c t ng cho vua B o Đ i. Ngày 14-6-1947, C ng S n h y di t L u Ông Hoàng.

V bài 'R ng lá th p ', theo t t c b n bè c a Tr n Thi n Thanh, nh Ngô Hoàng Gia, Tr n B ng, Ng uy n Duy Hu .. Vào nh ng ngày l a máu t t M u Thân 1968 t i mi n Nam VN. Trong đ t 1 VC t n công vào th đ , t i m t tr n Hàng Xanh ngoài xa l do Th y Quân L c Chi n ph trách. Trong lúc giao chi n, Trung Úy Vũ M nh Hùng, Đ i Đ i Tr ng b t th ng. Hùng là b n r t thân v i Thanh khi hai ng i còn h c và ch i v i nhau t i Phan Thi t, nên khi nghe tin b n m t, lòng quá đau đ n, ông đã sáng tác nh c ph m trên, đ th ng ti c b n mình . Riêng ' Bi n M n ' đ c ông thai nghén và hoàn thành vào th i gian th hu n quân tr ng Đ ng Đ , Nha Trang, nhìn c nh sinh tình, khi n cho ng i nh c sĩ tài hoa nh t i quê h ng mi n bi n m n Phan Thi t, n i có con sông tình ái M ng Mán, phát ngu n t Núi Ông trong r ng Tr ng S n, sau khi v t qua r ng núi lau lách, v n cây trái, đ ng ru ng.. m i t i Phan Thi t qua cái tên ' Cà Ty ' r i m i ch y ra Đông H i t i c a Th ng Chánh.

Năm 1971, chiến tranh tàn mĩn Nam leo thang kinh khiếp. VNCH đã tổ chức nhiều cuộc hành quân vượt biên tới Campuchia nhằm ngăn chặn làn sóng tị nạn là Hành quân Lam Sơn 719. Trong lần đi chiến này, Sở đoàn Dù biệt động tị nạn tại Lào, Đới Tá Nguyễn Đình Bội tổ chức và đó cũng là nguồn cảm hứng, để ông sáng tác hai ca khúc biệt động 'Ngôi nhà tôi là Charlie và Anh không chết đâu Anh' tị nạn và để cội nguồn của thích.

Khi đoàn quân tị nạn Lào và Đông Hà, Trung Trường Nguyễn Văn Thiệu đã đích thân tới để chào đón và lo các chiến sĩ vượt biên. Tháp tùng có Đoàn Văn Nghệ của Cục Tâm Lý Chiến, mà Trần Thiệu Thanh đang phụ vụ. Bối cảnh khi ở trên máy bay, tôi nhớ tới Quế Trùng, ông đã sáng tác bài 'Chiều qua phá Tam Giang' theo ý tưởng của Thi sĩ Tô Thùy Yên, tức Đới Ủy Đình Thành Tiên, là chiến công của văn sĩ mới thời kỳ tị nạn của Miền Nam trước năm 1975 là Nguyễn Thế Thủy Vũ, chiến ruợ tị nạn Trường An, người Đới nh Trường.

Sở của Trung Hoa tổ chức nhiều các câu chuyện và Trường Hoàn Công với Quế Trùng, Lưu Huy Đình và Gia Các Trường nhiều thích thú và để cội nguồn của biệt động tị nạn là Trường Nhân Tôn-Bao Chu. Trong dòng sông VN tới Đàng Trong, cũng có nhiều câu chuyện tị nạn tới giữa tôi nhớ Nguyễn Hoàng-Nguyễn Đình, Sài Vũng-Đào Duy Trường và Nguyễn Phúc Chu cùng bày tỏ trung can nghĩa để nhớ Nguyễn Hữu Cảnh, Nguyễn Cảnh Vân, Nguyễn khoa Đăng. Dòng họ Nguyễn Khoa có tới gần tới Hới Đới.

Khi Nguyễn Hoàng vào trấn thủ đất Thuận Hóa thì Nguyễn đình Thân trong dòng họ này cũng theo vào để nh của tị nạn Trường Trà, Thừa Thiên để tới Nguyễn đình thành Nguyễn Khoa tới đó. Thời kỳ chúa Nguyễn phúc Chu có Bội Trung Hữu Nguyễn Khoa Chiêm là một văn tài của Nam Hà, là tác giả của bộ lịch sử tiểu thuyết Trường Nguyễn Đình Chí, rất có giá trị. Nguyễn khoa Đăng là con thứ hai của Chiêm, sinh năm Tân Mùi (1691). Vì tài bác học và tư cách, nên dù mới 23 tuổi vào năm Nhâm Dần (1722), Nguyễn khoa Đăng đã được chúa Trịnh phong tới chức quan văn cao nhất tới Đàng Trong tới đó là Nội Tán kiêm Ôn Sát sứ, tới ng tri quân quợ tới sông. Ông sống mãi với thời gian, qua nhiều câu ca dao diễm tình còn để tới truy tới,

*thời em anh cũng muợ n vô,
sở trường nhà H, sở phá Tam Giang
Phá Tam Giang ngày rày đã của n
Trường nhà H, nội tán của m nghiêm.*

Nói đến phá Tam Giang, chúng ta cũng không quên đến c nhng câu hò ti ng hát c a trai gái đ i đấp trên sông n c nh thuy n t Kim Long, thuy n v Đ p Đá, thuy n qua Vĩ D , th ng ngã Ba Sinh .Theo tài li u ta bi t, phía sau Kim Long là Kim Ph ng hay Th ng S n ch y ra bi n. Bên ngoài Ngã Ba Sinh có phá Tam Giang, ngày tr c g i là H i Nhi. T t c nh ng danh t trên đ u g i cho ta m t c nh tr i bi n đ p mệnh mông, muôn thu đã g n li n trong thi ca và tâm h n ng i x Hu mà đ i còn l u i i nhi u câu đ i th t hay và đ y v n v ng c m l y Tây S n cao vi n chi u, Đông H i th y tri u lai. R i thì Ng Bình, Thiên Thai, C m Kê, Ng c Tr n.. cho t i C u Hai, Hà Trung, Th y Tú, T Hi n ra phá tam giang, t t c g n bó đ i này ki p n nh công đ c đ ng và m n c c a ti n nhân.

Tam giang là tên c a ba con sông mà th i nào cũng đ u g n li n v i l ch s . Sông Ô Lâu m c a vào r ng t trên đ u phá. Sông B cùng phát ng n v i sông H ng ngã ba Sinh r i sau đó m nh ai n y ch y t i t n Tr ng S n. C ba con sông đ u là th y l quan tr ng nên đêm ngày không bao gi v ng thuy n bè xuôi ng c. Sông Ô Lâu t vùng núi non Hòa M , Phong Đ n, t i khu đ n tháp H i Đ n, v Vân Trình, Phong Ch ng, Đ n H i. Sông B t A L i ch y qua nhi u khu r ng già xu ng Phong S n v T H , Bác V ng, Vân Xá.. tr c khi t i ngã ba Sinh. Riêng sông H ng n i tiếng qua tên Hu c thu c đ t Trà Kê. Tên sông theo ng i Vi t thay đ i t Kim Trà t i H ng giang, khi chúa Nguy n Hoàng vào tr n th đ t Thu n Hóa. S đ i tên con sông theo s li u, ch vì đ tránh ph m húy t c danh c a Nguy n Kim. Đ i đi n đ n L i c x a, là chùa Thiên M mà cái tên cũng là c m t huy n tho i t mi n đ t Hà Khê, qua m y câu ca dao truy n t ng :

*Gió đ a cành trúc la đà,
t ng chuông Thiên M , canh gà Th X ng
m t m khói t a ngàn s ng..*

N u các di tích Vân Trình, Phò Tr ch, Hòa Vi n còn tr v i th i gian qua các b th , điều kh c đ u h n lên bóng dáng c a Ph t Giáo, qua các tác ph m ngh thu t B o T a th các v Ph t, B Tát, La Hán và chúng sinh, th c t ch g i l i cho ta bóng dáng k vĩ c a m t n n ki n trúc c . Nh ng Thiên M thì nh có h n, có tình vì đã ch a đ ng tâm linh tín ng ng t bao năm tháng. Đã v y bên c nh còn Đ n Huê Nam, th Thiên Y Ana thánh m u, trên núi Ng c Tr n-Hòn Chén. Xa xa trong s ng mù là đ nh Mang n i li n B ch Mã, H i Vân. T t c đ u là n i phát xu t c a nh ng ngu n n c đ n v phá tam giang, tr c khi ch y ra Đông H i. B n trăm năm tr c, ng i x a đã bi t cách tr th y, bi n m t vùng n c xoáy nguy hi m thành th y l an toàn, qu n i tán Nguy n khoa Đẳng là ng i tài cao xu t chúng, cho nên m i ng i ca t ng ông cũng là đi u x ng đáng.

L i ca t ng trên qua ca dao, cũng đã đ c ghi chép trong Đ i Nam li t truy n, nói v s nghi p

tr dân giúp n c a quan n i tán Nguy n khoa Đăng vào năm 1722, đã d p yên b n c p t i đ ng r ng H Xá (trông nhà H) và vi c u n n i con sông Qu ng Đ i n ch y ra phá Tam Giang, làm gi m b t thác gh nh, khi n cho th y đ o này tr nên thông đ ng đ i v i thuy n bè qua i, nên dân chúng h t lòng bi t n và ca t ng. Ngoài ra ông còn đ c c chúa và ng i đ ng th i x ng t ng là Bao Công tái th , trong khi x án và s ngay th ng không bi t v n ai, k c hoàng thân qu c thích. Năm 1725 nhân chúa Nguy n phúc Chu qua đ i, Nguy n c u Th vì thù riêng đã vu cáo ông v i chúa Nguy n phúc Trú, hăm h i ông ch t lúc đó m i v a 34 tu i.

Nh h u h t nh ng k tài danh c a Phan Thi t, Tr n Thi n Thanh còn r t t b ng v i b n bè và m i ng i chung quanh. Khi ph c v trong phòng Văn Ngh C c Tâm lý Chi n, do Đ i Úy Dinh Thành Tiên (nhà th Tô Thùy Yên) làm tr ng phòng, có nhi u nh c sĩ n i ti ng th i đó ph c v nh Tr n Thi n Thanh, Anh Vi t Thu, Phạm Minh C nh, Phạm Lê Lan.. Theo H tr ng An k i, chính Nh t Tr ng đã b ti n riêng c a mình đ th c hi n đ c san ' B ng H ng ' cho đ n v . Lúc đó H tr ng An cũng là phóng viên c a Phòng Văn Ngh TLC, nên đ c giao công tác ph ng v n cac ca nh c s , đ o di n n i danh đ ng th i, đ làm m t bài phóng s đ ng trong s Xuân c a Bông H ng. Cu i cùng nhà báo đã quên ph t Tr n Thi n Thanh nh ng ông v n không h b t m n mà ch nói ' tui b ti n ra đ làm báo cho anh em cùng vui, ch đâu ph i đ vi t v t i '.Lúc đó Nh t Tr ng-Tr n Thi n Thanh g n nh là con chim đ u đàn c a sân kh u vì đ c quá nhi u khách m đ i u.

Cũng vi t v Nh t Tr ng, nhà báo lão thành Nguy n Long trong tác ph m ' 66 năm nh c k ch, di n n nh VN ' cho bi t Nh t Tr ng đã đ u c qu n chúng Mi n Nam công nh n là ' Nh c sĩ c a Lính '. Ông xu t hi n trong sinh hoạt văn ngh mi n Nam t đ u th p niên 60 và đã chinh ph c đ c ngay c m tình và lòng ái m c a ng i Sài Gòn cũng nh toàn cõi VNCH. Đ ng th i ông cũng là nh c s đa tài, sáng tác r t m nh, v i đ đ tài th lo i nh ng ca khúc nào cũng đ c s c và tuy t di u, làm cho ai nghe hay đ c t i cũng a thích vì r t phù h p v i m i hoàn c nh c a cu c đ i.

Cu i th p niên 60, Nh t Tr ng thành i o Ban ' Tr ng Ca 20 ' và m t nhà xu t b n cùng tên, đ xu t b n nh ng nh c ph m c a Tr n Thi n Thanh. Trên đài truy n hình Sài Gòn và sân kh u, i n đ u tiên Nh t Tr ng đ ng Nh c c nh ' Anh không ch t đâu Anh ', di n chung v i Thanh Lan, lúc đó đang là m t n ca sĩ ăn khách và n i ti ng, nh t là gi i sinh viên trí th c, vì Thanh Lan và Hoàng Oanh là sinh viên c a Đ i H c Văn Khoa Sài Gòn. Cũng theo Nguy n Long, nhi u nh c ph m c a Tr n Thi n Thanh lúc đó, đã phát hành t i m y trăm ngàn b n, t ng đ ng v i nh c c a Ph m Duy, Khánh Bằng, Lam Ph ng và Hoàng Thi Th .

Sau ngày 30-4-1975, Nh t Tr ng b k t i i quê nhà. Nh h u h t n n nhân mu n s ng yên, dù b c n th n ng, Nh t Tr ng gia nh p đ i túc c u Ngh s th đ o, vì khi còn h c Phan B i

Châu Phan Thiệt, ông vốn là một thợ mỏ có tài. Sống trong thiên đàng xã nghĩa, những người dân bình thường còn cảm thấy, những người trí thức vẫn nghĩ sẽ là những người có tim óc. Những người trẻ có lòng súng đạn, lòng i lệ máu, ai cũng chỉ còn biết nhủ uđ nuốt uốt h n vào ruột. Dân nhủ u th ng tr c lúc đó có Nguyễn Long, Nhật Trùng, , Trần Tuấn Kiệt, Hoàng Trúc Ly, , Đồng Tr La.. và dù chỉ nhủ u với r u đ , đ u ph ng, phá l u nh ng h u nh c bàn không mấy ai có tiền, nên khi r u đ t i, th ng c m bán quần áo đang mặc, đ chung với nhau cho đ tiền tr . Riêng Nhật Trùng thì bỏ h n, dám đem cái kính c n th đ bán tr tiền nhủ u và vì c n ng l i ng t ng ng, nên đành đi b v i chi c xe đ p cà tàng, t Nguyễn Huệ, qua c u Th Nghè v nhà đ ng D ng Công Tr ng. Tính ăn xài r ng rãi c a Nhật Trùng cũng đ c anh em công nh n, trong th i Nhật Trùng đi trình di n cho Đoàn Nh c K ch t nh Tây Ninh v i l ng tháng 60 đ ng ti n H . H ng tháng ông trích n a g i v cho gia đình Sài Gòn, còn l i bao nhiêu giao cho anh em trong đoàn ăn nhủ u. Đ u th p niên 90, Nhật Trùng qua M và tiếp t c sáng tác nhủ u ca khúc gia tr T đ o xa em , Con đ ng bu n chung thân, Chuy n m t ng i đi, Giây phút t t , Ch c áo bà ba..

Quen nhau từ lúc còn Phan Thiệt, biết nhau vì cùng học chung nhau năm Trùng Nam tiếp học tại Trung Học Phan Bội Châu những người khác biết vì hoàn cảnh gia đình và nhân sinh quan. Từ năm 1958 Nhật Trùng sau khi đ Trung Học Đ Nh t C p, vào Sài Gòn theo h n con đ ng ca hát ngh thu t, cũng là th i gian b n tôi xa h n, vì cu c chi n đ i lính và danh ph n.

Tháng 7-2004 với Nam California ra một sách, qua hai người bạn cũ là Hà s Duy Huệ và Giáo s Nguyễn Minh Đ c, cùng là bạn cũ với Trần Thi n Thanh Phan Thiệt, nên tôi thăm c nhân. Bạn già Nhật Trùng đã b t đ u phát b nh nh ng ông vốn u ng bia với anh em đ mừng ngày H i Ng 50 năm , qua một cu c bi n d u tr m th ng. Rồi thì m i ng i m t ng vì sinh k , tôi với Xóm B n với cu c s ng du t đ u h iu, Nhật Trùng l i ch n Ti u th đô Sài Gòn, cu c đ i xe ng a. Những không biết sao, ông l i b m i ng i tr v quê m Phan Thiệt vào tháng 6-2005, khi n cho b n bè chỉ còn biết ng ngàn trong ng n l .

Mới đây một người bạn khác là Thi sĩ Trần Nhiên (Trung Tá CSQG Bùi Nhật Huy) bỗng d ng cũng b m i ng i ra đi . Bạn r u nh ng biết làm gì h n, nên có bài th g i Trần Thi n Thanh và Trần Nhiên :

*'Anh có h n cùng tôi với Phan Thiệt
thăm quê h ng mi n b n m n thân th ng
đ b n mình nh t i lá sân tr ng
tìm nh ng gót chân chim th i vui h c
Vào tr ng Nam nh cô th y ngày tr c*

nh ng ân s Công, Trác, Th nh, Khánh, Hình
đám b n bè Thanh (1) , Bích, Ánh, Sói, Tình
nay n n c n m yên trong đ t m
T i Nguy n Hoàng, con đ ng tình tu i tr
bao năm bu n th th n b c cô đ n
k n m x a v n tr i r p trong h n
dù th c t i ch n m đau ch t ng t
Đ n v n hoa thăm hàng vông, u n c
ng i i trên gh đá nh hoang s
tình đã xa ng i cũng th t h ng h
ch còn t ng ve sâu rên não nu t
*

Tôi đã có c tr i s u đau kh
thêm đôi b chia m t nhánh sông m
i mang thân ph n lính h n t ng gi
nên còn ch n a h n th gãy v
Gi quanh qu n là phù du bi n nh
đã h n r i sao n b c xa kh i
đ mình tôi ng i khóc gi a ch đ i
úp ly c n g i c nhân đầu th y .

H ĐINH vi t t Xóm C n H Uy Di